Der Siecken troost,

Onderwijsinghe/om gewillichlick te sterven.
Troostinghe/om den siecken totte recht ten gheloue ende betrouwen in Christo te onderwijsen.
Ghemeyn bekenniſſe der ſonden/met ſcoon gebeden.

Apocal. 14. b. 13.
Salich zijn de doode die inden Heere ſterven.

Ghedruct in Jaer ons Heeren. Anno. 1566.

Voorreden.

Alle wat ons voor geschreuen is/dat is tot onser leeringe geschreuen/op dat wi door verduldicheit eñ troost der schriftuerē/hope soudē hebbē: Wāt niet profijtelicker en weet ick voor den armen sonderē/siecke eñ suchtich ligghende in doots nodē/dan alleene troost ende hope. Want sy worden met onuerduldicheyt ende vertwijfelinghe (door ingheuen des duyuels) seer hert aen gheuochten ende onpacientich ghemaect: Daerom souden wy met rechte de siecke crancke menschen neerstelic tot haren huyse besoucken/ende haer lieden naer die leeringhe Christi troosten ende ouderwijsen/om haer ghewillichlick inden doot te gheuen: Soo daer geschreuen staet: Ick ben cranck gheweest/ende ghy hebt my besocht. &c. Ende gelijck wy ons met den blijden verblijdē/also sullen wy ons ooc met den drouuen bedrouuen/ende alsoo deen des anders last helpen draghen. Wāt Dauid seyt: Wel dien die daer ach te slaet op den armen/dien sal de Heere

Roma. 15. a. 4. ende. 4. c. 23.

Mat. 25. d. 36. Syra. 7. d. 39.

Roma. 12. b. 15

Galat. 6. a. 2. Psal 41. a. 1. Syrac. 7. d. 38 Roma. 12. b. 13 Galat. 6. b. 10.

verlossen inder booser tijt / de Heere sal hem bewaren/ende hem by den leuē behouden/eñ hem wel latē gaen opter aerden/ende en sal hem niet gheuen in zijn der vianden wille/de Heere sal hem bewaren eñ vermakē / op dat bedde zijns weedaechs / zijnen gheheelen leger verandert hy in zijnder crancheyt.&c. Oock seyt Salomon: Het is beter te gaen int clach huys/dan in dat druckhuys.&c.

Eccle. 7. a. 2. So wy dan nv alle (na dien woorden) schuldich zijn die sieche broederlicken te besoucken/eñ met den woorde Gods te troosten/heb ick dit boucxken sonder eenighe fabulen opt alder cortste tsamē vergadert/hopende het sal veel Christenen aenghenaem ende troostelick zijn. Daerom bidde ick alle Christen broeders dat sy dit voor goet aen willen nemen.&c.

Hier naer volcht een onderwijs ende spreuken wt der heyligher schrift/ om den siecken des doots begheerich te maken.

Wy

Wy zyn vremdelinghen en gasten voor v/ghelyc onse Vaders alle/ons leuen op der aerden is als een schaduwe / en daer en is gheen vertoeuen oft ophouden. I. Pa. 29.b.15. Gene. 15.b.12. ende. 47.a.9. Pſ.39.a.5.b.13 Hebr. 11.b.13.

Des menschen daghen zyn als eens daechs huerlincrs daghen / Ja wint en niet. Iob. 7.a.1.

Wy zyn gemaect met slyck / en moeten weder tot aerde worden. Iob.10.a.9.

Ghelyc een bladt dat de wynt wech voert / en eenen dorren halm / ende een cleet dat de motten eten. Iob.13.c.25.

De mensche is met veel onruſten beladen / hy gaet op als een bloeme/ende valt af ende wort vertreden / hy vergaet als een schaduwe / ende en blyft niet / cort zyn zyne daghen / die heere heeft hem een perck ghesedt / dat en sal hy niet ouergaen. Iob. 14.a.2.5 Esay. 40.a.6. Iob.8.a.9. Pſa.144.a.4 Sapie.2.a.5. ende.5.a.9.

Waer is yemāt die daer leeft/en niet en siet den doot? Ons en tuit vaert snellick wech/ en wy vlieghen daer af. pſal. 89.c.49 pſal. 90.a.5.6 ende. 37.d 35. Esay.40.a 7.

De mensche is in zunder tyt als hoy/ hy bloeyt ghelyck een bloeme op ten velde/ als den wynt daer ouer gaet / soo en is sy niet meer daer. pſ.103.b 15.16 Jacob. 1.b.10. 1.Pet. 1.c.24.

De mensche is der v delheyt ghelyck Pſa.144.a.4.

1 Para. 29. b 16 Sapie. 2. a. 5. des ghelijcers/zijnen tijt gaet daer henen als een schaduwe. &c.

Eccle. 3. a. 1.* Een yeghelick dinck heeft zijnē tijt/ ende alle het voornemen onder den hemel heeft zijn vre/gheboren te worden heeft zijnen tijt/sterven heeft zijnen tijt.

Eccle. 11. a. 8. De doot en verluymt haer niet.

Eccle. 12. a. 7. Den stof moet weder totter aerden comen ghelijck hy gheweest is/ ende den gheest weder tot Gode/die hem ghegheuen heeft.

Roma. 5. a. 12. 1. Cor. 15. c. 21. Door eenen menschē is de doot ouer alle menschen door ghegaen/ ende door eens sondaers eenighe sonde/ moeten wy alle sterven.

1. Pet. 1. c. 24. Alle vleesch is gras/ende alle heerlichevt des menschen ghelijck een bloeme des gras.

Jaco. 4. b. 10. Ons leven is eenen domp oft roock die eenen cleynen tijt duert/ maer daer nae verdwijnt hy.

Hebr. 13. b. 14. Wy en hebben hier gheen blijvende stede/maer wy soucken de toecommende stede.

Alle dat van aenbeghin geboren is/ heeft moeten lijden den doot/ ende wat noch leeft oft commen sal moet al te samen sterven.

Soo wie daer leeft moet oock den doot

doot lijden, daer en can niemant tegen.

Op sulcke conditie sydy ter weerelt comen, dat ghy weder daer wt moet.

Des doots sydy altijts wachtende gheweest, van dat ghy in uws Moeders lichaem ontfanghen waert.

Wat ghy over den eersten dach naer uwer gheboorten gheleeft hebt, dat en is maer ouerkollich, ende te veele, ende God heeft v langhe ghenoech laten leuen.

Dies en is gheenen raet, ghy moet sterruen, nyemant en can v daer voor beschermen, want ghy zijt asschen, ende moet weder tot asschen worden. Iob. 10. a. 9.

Niet anders en denckt in uwer herten, dan dat v siele tot het leuen weder keert. Eccle. 12. a. 7.

Dit ongheluck en gaet niet v alleen aen, wāt groot, cleyn, rijck, arm, oudt, jonck, heere, knecht, man, vrouwe, ende alle menschen moeten dees reyse bestaen.

Dese schult sidy langhe schuldich geweest ende moetse betalen, hoe eer hoe beter.

Oft quaem dat ghy met hondert ander menschen gheiusticeert werdt, wat voordeel waerdt v, oft ghy de laetste

oft die eerste waert / die eerste sterft / die is der pijnen eerste af.

Ghy hebt wel aen God verdient eenen quaderen ende haestighen doot te sterven / daeröme hebdy hem veel te dāc ken dat hy v so ghenadelicken aentast.

Dit leuen is cort / de tijntschept die vloept wech als water / de ionckheyt is vol sonden ende vol arbeyts / den ouderdom vol siecten ende smerten / hoe wel daer onder dupsent niet eē toe en comt.

Dit leuen en is maer een gheuanckenis / vol swaerichepts / vol ellendē / vol onvrijheyts / vol becommerthepts / vol arbeyts / vol onlustichepts / vol siecten / vol aenvechtingen / vol sonden / niet dā een oprecht cruys / van alle welckē ons die doot los ende vrij maett.

Eccl. 7. a. 1. Den dach des doots is beter / dan dē dach der gheboorten.

Wanden dach der geboorten aen / zijdy in couwe / hitte / hongher / dorst / verdriet / vol sonden ende vol ellenden / gheseet: inden dach des doots wordy vā allen lichamelicken gebrekē verlost: daeromme veruloeckt Job ende Jeremias / niet alleen den dach der geboortē / maer ock dien / die de vader de bootschap bracht datter een tint gheboozen was.

Job. 3. a. 3. Jere. 20. b. 14 ende. 15. b. 10.

De bitterheyt des doots die v toegesonden wort / gaet alle het lyden / dat ghy opt gheleden hebt te bouen / maer ten duert niet langhe/ende tis seer haest ghedaen.

Door Gods hulpe ende door zyn gratie condy door dit lyden gheraken/ende desen bitteren kelch drincken.

Nopt en hebdy het lyden des cruys Christi te rechte ghesmaect/maer nu in de vre des doots suldyt verduldichlicke smaecken ende proeuen.

Oft de duuel met gewelt inde wtersten hem aen v versoucken ende beprouuen wilde / soo weet dat hy een machteloos viant is/ende vā Christo verwonnen is/ende op v niet meer ghewinnen en can/dan alleen alsoo vele als ghy hē vreest/ende aen Christo twyffelt. 1. Cor. 15. f. 57. Roma. 8. d. 37 Mat. 4. a. 1. Luce. 4. a. 1.

De boose ghcest heeft Christum ghetemteert ende versocht / des ghelycks en sal hy v niet onuersocht oft onghetemteert laten/hoe wel hi niet aen v en heeft/want hy en heeft noch aen Christum noch aen v. Ioan. 14. d. 30

Veel aenstoots sal v toecommen/diē suldy verduldichlick verdraghen / ende dencken dat v de Heere met rechts noch meerder aenstoot toe senden mochte/

dwelck hy niet dan wt gheheelder ghenade ẽ ontfermhertichept en lact.

En lact v onnutte ghepeynsen niet becommeren als ghy siect zijt / te weten / waert dat v God v leuen verlengde dat ghy beter ende heylichlicker eñ geschicter steruen soudt / want al waert dat sake (dat onmoghelick is) dat ghy noch hondert Jaer leefdet / so en moecht ghy door v goede wercken eñ verdienten niet tegher God verdienen.

Al waert dat alle creatueren v tegen waren / Ja dat God selue zijnẽ grimmighen toren ende grouwelick oordeel v voorhielt / hem anders niet gelatende / dan oft hy v viant waer / eñ al en saechdy niet dan des duyuels ghespuys ontrent v / en acht daer niet op / wat dat ghy oock gheuoelt / doet v oogher des sinlicheyts toe / gelooft ende betraut dẽ Euangelio. Een duyuel en is so machtich diet om can ghestooten / hopet ghy in God eñ en vreest niet / worpt v aenleggh hinghe in den heere / die sal v besorghen ende bewaren.

pſal. 55. c. 23.
Matt. 6. c. 25.
Luce. 12. 22.
1. pet. 5. a. 7.

Tot nv toe sidy als doot gheweest / maer nv suldy erst beghinnen te leuen / want de doot is een duere oers leuens / een beghin der verrijsenisse / ende

de een verlatinghe der sonden/ende des cruys ende lijdens.

Verlaet de werelt/ende neempt den doot (v door Gods gratie toegheseynt) met vrolicheden/want hy is uwe/ende moet v oock ten besten dienen. Roma. 8. a. 6. 1. Cor. 3. c. 22.

Dese smerte ende dit lijden wordt v van Godt toeghesonden/hy en castijdt oft en straft v niet daerom/als oft hy v hate/maer op dat hy v als zijnen loone beware/ende opneme/daerom bidt ende en laet niet af/de wijle ghy van den Heere ghestraft wort. Prou. 3. b. 11. Deu. 32. d. 39. 1 Samu. 2 a. 7 Job. 5. b. 17. Hoseas. 6. a. 1. Tobia. 13. a. 2.

Alle castijdinghe als sy teghenwoordich is/en wordt niet aenghesien voor een vroylick/maer voor een drouuich dinck/maer hier naer sal hy een vreedsame vrucht der gherechticheyt gheuen/den gheuen die daer door geoeffent zijn. Hebr. 12. a. 5. 1. Pet. 4. b. 11. 1. Cor. 10. b. 13. Apoca. 3. b. 19.

Dat lijden van deser tijdt/en is niet waerdich de heerlicheyt die an ons ghe openbaert sal worden. Roma. 8. b. 18. Matt. 5. b. 12. Psal. 30. a. 6. Sapie. 5. b. 12. 1. Joan. 3. a. 2. Roma. 8. d. 38.

Tribulatie/banghicheyt/veruolch/hongher/naectheyt/perijckel/sweert/doot/leuen/Enghel/Vorstendom/ghewelt/noch teghenwoordich/noch toecomende/noch hoocheydt/diepte/noch gheen creatueren en moghen ons scheyden van die liefde Gods.

Waert

Waer dat ghy de ontrouwe / valscheyt / die Gods lasteringhe / eñ dat Antechrists wesen / ende dieuen deser werelt te rechte bedachte / v en soude voorwaer niet meer lusten te leuen.

Duvsent lyuen (waert moghelick) soudt ghy daeromme verliesen / alleen daer om dat ghy dat Euangelium ghehoort ende te recht ghesmaect hebt / dat ghy de verlossinghe ende vergheuinge der sonden / door dat bloedt Christi ende niet door uwe verdiensten vercrÿghē muecht.

Act. 20. c. 28.
1. Pet. 1. b. 18.
Apoc. 1. a. 5.
ende. 5. a. 9.
Ephe. 1. a. 7.
1. Ioan. 1. a. 7.

Ghy hebt daghelicx ghebeden / dat v God wt deser booser Werelt in zÿn rÿck nemen wilde / ende dat zÿnen wille gheschiede. Als hy v nv dan door zÿn gratie in zÿn rÿck halen wil / soo suldy als zÿn kint met rechts willichlick / ghehoorsaemlick / ende van herten vroylick zÿn / dat ghy wt dit rÿck des Duyuels / wt dit dal der ellenden / wt dit arme leuen / tot uwen vader by alle de wtuercoren int eeuwich Paradÿs quaemt.

Matt. 6. b. 12.
Luce. 11. a. 4.

Die Ioden steruen met vruechden / de welcke nochtans Christum ghecruyst hebben / ende zÿn des doots ghetroost / Wilt ghy die een Christen zÿt / dan niet stouter ende vryhertiger sterue / daer v doch

doch sulcken vruecht toeghelept is/dye
nopt ooghe en sach/nopt oore en hoorde
noch in gheens menschen herte en quā/
de vruecht die v bereyt is.

De knecht en is ouer den Heere niet/ Mat. 10.b.14.
noch dat schoolkint ouer den Meester/ Luce. 6.e.40
Christus v Meester eñ Heere heeft ghe- Ioan. 13.b.16.
leden/eñ is voor v gestoruen/ ghy moet
dan oock lyden ende sterue.

Alle die ghedoopt zyn/die zyn inden Roma. 6.a.3.
doot ghedoopt/ghy zyt ghedoopt/daer
om zyt ghy oock inden doot ghedoopt.

Om Gods wille worde gedoot/ghy Rom. 8. d.36.
zyt gherekent voor een slachschaep/wat Psal.44.c.23
waer een schaep sonder ghesla ghen te I. Cor. 4.a.9.
worden/oft wat soude een Christen zyn Psal. 14.a.4.
sonder aenuechtinge/lyden/eñ sterue.

En wort niet cranck in deser tribu- I. Tess. 3.a.7.
latien/den welcken ghy weet dat wy
beghenen zyn.

Nv wilt Christus v salichmaker eñ
verlosser v proeuen/oft ghy oock op hem
sult blyuen staende/ende den doot om
zynent wille vromelick verwachtē/en-
de also zynen lyden gelyc worden wilt/
daerom lydt nv als een goet vroom cā-
pioen Iesu Christi/en dēct niet gecroōt 2. Cor. 9. c. 25.
te werden/ghy en moet ridderlick stry- 2. Tim. 2.a.3.5
den/want ghelyck als ghy mede sterft/

soo

soo suldy oock mede leuen: Lijdy/soo suldy oock mede triumpheren.

Ontrou is de sulcke voor de weerelt gheacht/die zijn sterckte inder heerlicheyt verlaet/en soudy dan niet eerloos zijn/als ghy in noot des doots vā Christo uwen salichmaker aftroct ende verliet hem.

Mat. 16. c. 25. ende. 10. d. 39. Mar. 8. d. 34. Luce. 9. c. 3. ende. 17. d. 33.

Neempt v cruys ende doodt op v/ende volcht hem na.

En weet ghy niet met wat grooter vruechden ende vierighen begheerten alle die Apostolen ende dienaren Christi haer bloet om Christus wille ghestort hebben/ende hoe willichlick sy dē doot te ghemoete ghegaen zijn?

Om Christus wille en hebdy noch niet gheleden/daeromme zijt nv verduldich ende gheeft v willichlick ende vrolicken inden doot/recht als een schaepken om Christus wille.

Psal. 91. b. 15. Psal. 109. d. 31. Psal. 28. a. 7.

Godt is by v inder noodt/hy wil v daer wt trecken/eñ hy staet v ter rechter hant/op dat hy v fiele soude helpen/stelt nv v hope in den Heere/soo is v gheholpen.

Zijt ghetroost ende hangt dat vleesche/dat stinckende aes der wormen/uwen verlosser ende salichmaker Christum

Roma. 1. b. 16.

ſtum aen / eñ ghetrout alleen in hem / eñ gelooft zijn heylich Euangelij / dwelck daer is een cracht Gods / die daer salich maect / alle die daer aen ghelouen.

Verwacht den Heere / zijt ghetroost / ende laet v hert vast houden / ende verhept des Heeren. Psalm. 17. a. 6. 7. 8. 9.

Beueelt den Heere uwe weghen / ende hoept op hem / hy salt wel maken. Psalm. 37. a. 5. Iob. 13. b. 15. Proue. 16. a. 3.

Hebt achtinghe ende waect / want v wederpartie / die Duyuel / gaet ront om me als een grimmende leeuwe / eñ soect hoe hy v verslinden mochte / dien weder staet sterckelijck int gheloue. 1. Petri. 5. a. 8.

Ghy en hebt niet te strijden teghen vleesch noch bloet / maer teghen Vorstē eñ geweldige / tegen der werelt regentē der duysternissen / in deser werelt / tegen de gheesten der boosheyt / Ia met sonde / doot / helle / eñ duyuel / daeromme hout v als een Christē Campioen / eñ doet aē dat harnas Gods / op dat ghy moecht wederstaen / ende in alle dinghen gherust zijn. Ephe. 6. c. 12. 2. Cor. 10. a. 4. Luce. 12. a. 35. Sapien. 5. b. 19

Soo staet nv omgort v lendenen metter waerheyt / eñ zijt aen gheto-ghen metten creest der gherechticheyt / ende gheschoeyt met bereydinghe der Euangelien van den vrede: in allen dinghen grijpt aen den schilt des gheloofs 1. Tessa. 5. a. 8. Esay 50. b 17. Hebre. 4. b. 12

met

Luce. 18. a. 1. met welcken ghy cont wtblusschen al-
Ephe. 6. b. 16. le vierighe pylen des boosens viants/
ende neemt aen v den helm der sa-
lichevt / ende het sweert des
geests/dwelc is het woort
Gods/eñ bidt stadelic-
ken in allen aenleg-
ghinghen.

¶ Ende soo ick nv hoepe / dat ghy will-
lich zijt/met Christo te lijden ende
te sterven/soo wil ick v seggen/
waer op ghi v vastelic ver
troosten sult/wt het
heylige Euāge
lie:daerom
luystert
toe.

Troostinge

der Sieckē wt den Nieuwē Testamente.

Hy sal zȳn volck salich maken van haren sonden. Matt. 1. c. 21.

Die gheson̄t zȳn en behoeuen gheenen Medecȳn meester/ maer de gene die cranck zȳn: Ick en ben niet gecomē om die rechtuaerdige te roepē maer om de sondaren tot berou te roupen. Matt. 9. b. 13. Marc. 2. b. 17. Luce. 5. d. 32. ende. 19. b. 10. 1. Tim. 1. b. 15.

Ick en ben niet gesonden dan totten verlozen schapen. Matt. 10. a. 6. ende. 15. c. 24.

Des menschen Sone en is niet gecomen om ghedient te worden/ maer om te dienen/ende om zȳn leuen te geuē tot salichept veelder menschen. Mat. 20. c. 28 Mar. 10. c. 45 Ioan. 13. b. 14.

So wie gelooft/eñ gedoopt wort/die sal salich worden. Mar. 16. b. 15.

Also ist geschreuen/ende also moeste Christus lȳden/eñ ten derden daghe op staen vanden dooden/ eñ laten preken berou eñ verghiffenisse der sonden. Esaye. 50. a. 6. ende. 53. a. 5. Luce. 24. c. 26

Siet dat lam Gods/ dwelck op hē neemt der werelt sonden. Io. 1. c 29. d 36 1. Pet. 1. b. 19.

Alsoo heeft God de Werelt bemint

Joan. 3. b. 16. dat hy zijnen eenigen sone gaf/ op dat al
Roma. 5. a. 8. le die in hē gelooft/ niet verloren en wor
ende. 8. d. 32. de/ maer deewich leuen hebbe.
1. Joan. 4. a. 9
Jo. 3. b 18. d 36 Wie inden sone gelooft die heeft dat
ende. 6. e. 47. eewich leuen/ maer wie in hem niet en
1. Joan. 5. b. 10 gelooft/ die en sal dleuen niet sien.

Wie mijn woort hoort/ ende gelooft
dien die my gesondē heeft/ die heuet dee
Joan. 5. c. 24. wige leuen/ eñ en coemt niet int oordeel/
maer hy is vanđ doot totten leuen door
gedronghen.

Joan. 11. c. 25. Ick ben de verrijsenisse ende dleuen/
ende. 1. a 4. wie in my gelooft die sal leuen/ al waert
ende. 6. b. 14. dat hy oock storue: ende wie daer leeft
ende gheloofft in my/ die en sal inder ee-
wicheit niet steruen.

Joan. 14. a. 6. Ick ben den wech/ de waerheyt ende
dleuen.

Joan. 17. a. 3. Dit is deewighe leuen/ dat sy be ken-
nen/ dat ghij alleen waerachtich God
zijt/ ende den ghenen die ghy ghesonden
hebt/ Jesum Christum bekennen.

Joan. 20. c. 29 Salich zyn si die niet en sien/ eñ noch
tans ghelooven.

Act. 4. b. 11. 12 Dat is den verworpen steen/ die tot
Psal. 118. c. 22. eenen hoecksteen ghewordenis/ ende in
Mat. 21. e. 42 gheenen anderen en is salicheyt/ den mē
Marc. 12. b. 10 schen en is oock gheenen anderē naem
Luce. 20 b. 17 onder den hemelle ghegheuen/ daer in
Roma 9. d 33.
1. Petri. 2. a. 6.

wy

wy salich worden.

Wy gheloven door de ghenade ons Heeren Iesu Christi salich te worden. Acto. 15. b. 11. Ephe. 2. a. 5. 8.

Wy zijn alle sonderen eñ worden sonder verdienste/gherechtuaerdicht wt zijn der ghenaden door de verlossinghe die door Christum gheschiet is/welcken god voor ghestelt heeft tot eenen ghenaden stoel/door t gelooue in zijn bloet. Roma. 3. c. 24. 2. Cor. 5. b. 18. Hebre. 4. b. 16 Coloss. 1. c. 20. Acto 13. d. 38. Galat. 2. b. 16. Hebre. 7. b. 19

Abraham geloofde God/ende dat ie hem tot gerechticheyt gherekent/wāt hy en twijfelde niet aen de beloftenisse gods/maer hy was sterck int ghelooue. Roma. 4. a. 3. Gene. 15. a. 6. Galate. 3. a. 6. Iacob. 2. c. 23.

Dat en is niet alleen om sinent wille geschreuen/maer ooc om onsent wille/wy die gelooven dat Christus vander doot verresen is/ende om onser sonden wille daer in gegeuen. Roma. 4. c. 25 ende. 15. a. 4.

Door onsen heere Iesum Christum hebben wy vrede/ende eenen toegancke int gelooue/tot deser gratien daer wi in staen/eñ beroemen ons vā de hope der toecomender glorien die god geuen sal. Roma. 5. a. 2. 3 Ioan. 10. a. 9. ende. 14. a. 3. Hebr. 10. b. 19.

Door Christum wordē wy behoudē voor de grāschap/na dien dat wy door zijn bloet gerechtuaerdicht zijn. Ro. 5. a. 8. 9.

Den gheest gods verseckert ons des/dat wy kinderen gods zijn: zijn wy dan kinderen/so zijn wy ooc erfgenamen eñ Roma. 8. b. 16. 2. Cor. 1. c. 22. ende. 5. a. 5. Epheſ. 1. b. 13. ende. 4. d. 30.

mede eruen Christi/ ist dat wy anders medelyden/ op dat wy ooc mede totter heerlicheyt verheuen worden.

Ro. 8.v.31.32. Is God voor ons/ wie mach teghē
Esape. 53. a.5. ons zyn/die ooc zynen eenighē sone niet
Ioan. 3. b.16. en heeft ghespaert/ maer heeftē voor ōs allen ouer gegeuen/hoe en soude hy ōs
Esape. 50. a.8. alle dinck met hem niet geuen: Wie wil
Ro. 8.v.32.34 de wtuercoren Gods beschuldighen? God ist die rechtuaerdicht/wie wil verdoemen: Christus ist die ghestoruen is/ ende ter rechter hant Gods is/die ons oock voortreedt.

Roma. 10.a.9 Ist dat ghy met uwen monde belydt Iesum/dat hy de Heere is/ende gelooft metter herten dat hē God vanden doot verwect heeft/so suldy salich worden.

Wie in hem ghelooft/ en sal niet beschaemt worden.

Ioel. 2. v. 32. Die Heere is ryck ouer alle die hem
Acto. 2. c. 21. aenroepen/want soo wie den naem des
Roma. 10 b.13 Heeren aenroept/die sal salich zyn.

Rom. 14. a. 7. Niemant van ons en leeft hem seluē/
2. Cor. 5. b. 15. noch niemant en sterft hem seluen: leuē
Galat 2. c. 20. wy/so leuen wy den Heere: sterue wy/
1. Tessa. 5. b. 10 so sterue wy den Heere. Daerō weder
1. Petr. 4. a. 2. wy leuen oft sterue/so zyn wy des Heeren: want daer toe is Christus ooc ghestorue eñ verresen/ende weder leuende

ghe-

ghewor den/op dat hy een Heere soude zijn ouer leuende ende doode.

Christus is ons van God ghemaect tot wijsheyt/gerechticheyt/tot heylich makinge ende tot verlossinghe. 1. Cor. 1. c. 29. Ephe. 1. b. 17. Iere. 23. a. 6. Joan. 17. b. 19.

Door Deuangelie worden wi salich. 1. Cor. 15. a. 1. 2

Christus is gestoruen voor onse sonden/begrauen ende verresen opten derden dach. 1. Cor. 15. a. 3 4 Dan 9 c 24 26 1. Pet. 2. c. 24. Mat. 28. a. 6.

Ghelijck sy alle in Adam sterven/also sullen sy in Christo alle leuendich gemaect worden. 1. Cor. 15. c. 22. Roma. 5. b. 12. ende. 6. c. 23.

O doot waer is uwen prickel helle waer is v victorie. 1. Cor. 15. f. 55. Osea. 13. b. 14.

God heeft ons victorie gegeuē door onsen Heere Jesum Christum. 1. Cor. 15. f. 57.

Ghelijck wy des lijdens deelachtich zijn/also sullen wy ooc des troosts deelachtich worden. 2. Cor. 1. a. 4. ende. 7. a. 6.

Alle de belooften Gods zijn Ja ende Amen in Christo. 2. Cor. 1. c. 20.

Christus heeft hem voor onse sonden ghegheuen/op dat hy ons verlossen soude van deser teghenwoordigher ergher werelt. Galat. 1. a. 4. ende. 2. c. 20. Ephe. 5. a. 2. Tit. 2. b. 14.

De mensce en wort door de wercken des wets niet gherechtuaerdicht/maer door tghelooue aen Christum. Galat. 15. b. 16 Acto. 13. d. 38. Roma. 3. c. 28.

Abraham heeft ghelooft/ende het is hem Galat. 3. a. 6. Gene. 15. a. 6. Roma. 4. a. 3.

Iacob. 2.c.23. hem tot gherechtichevt gherekent.

Galat. 3. b.13. Christus heeft ons verlost vā die ver
Roma. 8. a. 3. malendinghe des wets.

Epheſ. 1. a. 7. In Christo Iesu hebbē wy verloſſin-
Coloſſ. 1.b.14 ghe doorzijn bloet/namelick die verghe
Hebre. 9.b.12. uinghe der ſonden.

Epheſ. 2.a.4. God die daer ryc is van bermhertich-
heyt/doorzijn groote liefde daer hi ons
mede lief gehadt heeft/doē wi doot wa
ren inder ſonden/heeft hy ons te ſamē
in Christo leuendich gemaeckt.

Epheſ. 3.b.12. Doorzchristum hebben wy vrijheit/
Ioan. 10. a 9. eñ toeganck inder betrouwinghe/doorz
Roma.5.a.2. dat ghelooue aen hem.

Philip. 1.c.21. Christum is mijn leuen/eñ te ſterven
is my ghewin.

Col.2 b.13.14 God heeft Christum op verweet vā
Roma. 5. a. 6. der doot / eñ heeft v met hem leuendich
Epheſe. 2.a.1. gemaeckt/doen ghi doot waert inder ſon
den ende heeft v verghcuen alle ſonden
ende wtgewist het hantſchrift dat tegē
ons was/eñ heeft dat middē wt ons ge
daen/eñ aent cruys ghehecht.

1. Tim. 1.b.15. Dat is ſekerlick waer/eñ eē dierbaer
Marc. 2. b.17. woort dat Christus Iesus comē is in de
Luce. 19.b.10. werelt om de ſondaers ſalich te maken.

1. Tim. 2.a.4. God wil dat alle menſchē ſalich wor
Ezech. 18.c.23. den/ende totter kennisſen der waerheit
2. Petri. 3.a.9. commen / want daer is een God / ende

een

een eenighe Middelaer tusschen God ende den menschen/ te weten Jesus Christus/ die hem selven gegeuen heeft voor allen tot eender verlossinghe. Galate. 3. b. 19. Hebre. 9. b. 15.

God heeft ons salich ghemaect/ niet na onse wercken/ maer na zijnder ghenaden/ die ons ghegheuen is in Christo Jesu/ die welcke den doodt zijn macht benomen heeft/ ende dat onuergancke-licke wesen int licht gebracht door dat Euangelium: dat is waerachtelich waer/ zijn wy mede ghestorben soo sullen wy mede leuen/ lijden wy/ soo sullen wy mede heerschappen/ verloochenen wy hem/ soo sal hy ons mede verlochenen/ en gelooven wy niet/ hy en mach hem selven niet verloochenen. 2. Tim. 1. a. 9. Ephese. 1. a. 4. Titum. 3. a. 4

Laet ons verwachten de saligher hopinghe ende die verschijninghe der heerlicheyt des grooten Gods/ ons behouder Jesu Christi/ die hem selven voor ons ghegeuen heeft/ op dat hy ons verlossen soude. Titum. 2 b. 13 1. Cozin. 1. a 6. Philip. 3. c. 20

God en heeft ons niet om die werckhen der rechtuerdicheyt die wy gedaē hebbē/ maer na zijnder barmhertichevt heeft hy ons salich ghemaect. Titū. 3 a. 4. 5. Acto. 15. b. 11. Ephese. 1. a. 4. ende. 2. a. 7. 2. Tim. 1. a. 9.

Ghy en zijt niet met vergancklicke silver oft gout verlost/ maer met dē dier

1. Pet. 1 b. 18 19 Apocal. 1. a. 5.

baren bloede Christi/als eens onschuldighen ende onbeulecten lams.

1 Pe. 2 c. 21 24. Esay. 52. a. 4. Matt. 8. b. 17. Roma. 6. b. 10

Christus heeft voor ons geleden / ende heeft onse sonden selue gheoffert aen zijnen lichamen/aen den houte / op dat wy der sonden vry zijnde / der gherechticheyt leuen.

1. Joan. 3. a. 5. 1. Petr. 3. b. 18. Esaye. 53. b. 12 2. Cor. 5. c. 21. 1. Tim. 1. b. 15. 1. Pet. 2. c. 22. 1. Joan. 1. a 8. 1. Reg. 8. c. 46 2. par. 6. d. 36 Job. 9. a. 2. Psal. 143. a. 2. Prou. 20. a 9. Syrac. 7. c. 21. 1. Joan. 1. a. 7. Hebre. 9. f. 4

Christus is voor onse sonden gheleden/die rechtuaerdighe voor die onrechtuaerdighe / op dat hy ons soude offeren.

Ist dat wy seggen/ Wy en hebben gheen sonden/soo verleyden wy ons selue/ende de waerheyt en is niet in ons: maer ist dat wy onse sonden bekennen/soo is hy ghetrouwe ende gherechtich/dat hy ons de sonde vergheue.

Dat bloet Jesu Christi maeckt ons rein van allen sonden.

1. Joan. 2. a. 1. Hebr. 7. c. 24.

Oft yemant sondicht/ so hebben wy eenē voorspreker by God / Jesum Christum/die rechtuaerdich is / eñ die selue is de verssoeninghe voor onse sonden.

1. Joā. 2. b. 12. Acto. 4. b. 12.

Ick schryue v/dat v de sonden vergheuen worden door zijnen naem.

1. Joan. 3. a. 1.

Wat grooter liefde heeft ons de Vader bethoont / dat wy Gods kinderen souden heeten.

Hebre. 2. b. 17. ende. 4. b. 15. Philip. 2. a. 7.

Christus is zijnen broederen ghelijck ghe-

gheworden / op dat hy ontfermhertich soude worden / ende een getrouwe hooghe Priesters voor God / om de sonden des volcks te versoenen.

Ick wil haerder ongherechticheyt ende haerder sonden ghenadich zijn / ende ick en wil haer ongherechticheyt niet meer ghedencken. Ezechi. 3. c. 21. 22. 28. Esaye. 55. a. 7. Iere. 18. a. 7. Hebre. 11. a. 6.

Sonder gheloove ist onmoghelick God te behaghen.

En acht niet cleyn de castijdinge des Heeren / eñ en laet niet af / als ghy van hem berispt wordt / want wien God lief heeft / dien straft ende castijdt hy / maer hy geestelt eenen yegelicken sone / die hi ontfangt / zijdy sonder castijdinghe / soo zijdy bastaerden ende gheen kinderen. Hebr. 12. a. 5.* Proue. 3. b. 11. Iob. 5. b. 17. Apoca. 3. b. 19.

¶ Somma ende begrijp des gheheelen Euangeliums / den siecken op de verhaelde onderwijsinge int corte voor te seggē.

BY wtwijsinghe der Euangelien / hoort ghy / ende weet oock / ende suit oock vastelick gheloouen / dat Christus zijn leuen tot een verlossinghe voor uwe sonden heeft ghegheuen / ende om uwer sonden wille gestoruen / begrauen / ende verresen is / op dat Esaye. 53. a. 7. Ro. 5. b. 9. 10. Da. 9. c. 24. 26. 1. Cori. 5. a. 6. 1. Pet. 2. c. 24. Mat. 20. c. 28. Galate. 1. a. 4. ende. 2. c. 20. Ephese. 5. a. 2.

Titũ. 2.b.14. Hebr. 8.b.14. Joan. 5.c.24. Lucc. 17 c.42

ghy niet verlooren en soudt zijn / maer soudt dat eeuwighe leuen hebben / ende van den doodt totten leuen door dringhen / ende inder eeuwicheyt niet gedoot deelt en wordt. Dat ghy wt genaden

2. Tim. 1.a.9. b.10. Titũ. 3.a.4.5.

doorzijn / lost sonder uwe wercken oft verdienssen / goedt / rechtuaerdich ende salich wort / dat ghy eenen toegangh

Roma. 3.c.25. Hebr. 4.b.16. Ro. 8.b.16.17. 2. Cor. 1.c.22. ende. 5.a.5. Epheſ. 1.b.13. 1. Tim. 2.a.5. Galate. 3.b.19. Hebre. 9.b.15. Ozea. 13.b.14. Esaye. 25 a.8. 1. Co. 5.f.5455 Hebr. 2.b.14.

totten Vader hebt door heur / dat ghy een kint Gods zijt ende een erfgenaem des hemelrijcx. Summa / Dat Christus v Middelaer / voorspraecke / hulper / voldoeninghe / gherechticheydt / hope / troost / leuen / Salichmaker / verlosser ende ghesondt maker is / die v niet laten en wil / Ja al waren v alle creaturen teghen / in soodanighen ghelooue laet v ghy vinden / hy sal v eeuwichlick onderhouden / daer en vermach sonder weerelt / helle / noch duyuel tegen / want God heeft in allen haer macht benomen / hy can ende wil v wt haren handen voeren / ende tot zijnder ghenaden int eeuwighe Paradijs by heur in glorien nemen / dien sy lof inder eewicheyt. Amen.

¶ Hier naer volcht een biechte / om die siecken voor te legghen.

O al

O Almachtighe eeuwighe God/ bermhertighe hemelsche Vader ghy hebt my naer uwen beelde gheschapen / ende met oueruloedigher goedē begaeft/nochtans niet aenmerckende sulcke uwe groote weldaet / heb ick v ghebodt in veelderley manieren veracht ende ouer ghetreden alle mijn leuen lanck/ghelijck een onredelic dier ben ick verdoolt gheloopen / die gauen die ghy my ghegheuen hebt/ niet tot uwer eere ende profijt mijns naesten ghebruyct/maer hebbe my in boosheyt ende in sonden gheoeffent / ende alle mijn daghen heb ick in sware sonden ouergebracht/dies ick met rechte verdoemt zijn soude/ende v met rechte vreesen eñ vlieden soude als eenē strengen rechter. Maer nv o hemelsche Vader come ick tot v ende roepe aen de diepte uwer genaden / ick bekenne ende belijde voor v mijn dootliche crancheyt / ende ontdecse voor v. Ick hebbe inden hemel eñ tegen v ghesondicht eñ en ben niet waerdich v kint gheheeten te worden. Heere zijt my arme sondaer genadich ende soo ick o Heere Iesu Christi mijn sonden niet en can ghebeteren / ofte teghen den Vader niet voldoen en can/so legge icse op

Gen.1.c.26 27
ende.5.a 1.
ende.9.a 6.
Sapie. 2.c.23.
Syrach.17.a.1
Sapien. 9.a.1.
1. Cori 11.a.7.
Coloss.3.b.10.

Luce. 15. b.18.
c.21.

op v/neempt ghy die weeh / want ghy
Esayes. 53.a.* hebt betaelt / dat wy mil daen hebben/
1. Pet. 2. c. 24. onse cranckheyt hebdy ghedraghen / ende onse sonden hebdy ghenesen.

Een ander bichte.

Ick arme sondaer bekenne openlic/dat ick God mijnē scepper eñ verlosser noyt wt rechter herten/ lief gehadt en hebbe / zijnder godlicker gheboden gheen ghehouden/tegen zijnen goddelicken wille menigerley wijse ghedaen/oock gheen broederlicke liefde tegen mijnen naesten te rechte bewesen
Psalm. 5. a.* en hebbe. O bermhertighe God Heere/hemelsche vader/mijn natuere/mijn
Psal. 51. b. 12. ontfanckenisse/ende dat beginsel mijns wesens is sonde / ick wil swijghen van mijn ghedachten / woorden / wercken/
Matt. 7. b. 18. ende geheele leuen Eenen quadē boom ben ick/ende van natueren een kint des
Ephese. 2. a. 3. toorns in alle dien sonden / hoe sy dan heeten/ tso heymelick oft openbaerlick bekenne ick my schuldich/en hebbe hier af van herten een leedtwesen en berouwe / daerom schrey ick ende roepe tot v / mijn God / mijn Heere / v hertelick biddende / dat ghy my ontfermhertichept genadelicken mede wilt deylē/die ghy my na inhout des heyligen Euā-

geliums

geliums / door dijnen wtuercoren sone Jesum Christum belooft hebt / daer aen ick niet en twijfele. O Heere uwē woorden wil ick gheloouen / want sy waerachtich zijn / my gheschie na uwe woorden.

Een ander biechte.

O Almachtighe God / ick bekenne ende belijde opentlicken voor v / mijn groote leelicke sonden / allende ende Jammer / dat ick noyt soo stercken toeuerlaet / ende betrouwē tot v ghehadt en hebbe / dat ick niet alle dinghen verlaten hebbe / eñ mijn cruys op my ghenomen en hebbe / ende v na gheuolcht / eñ my niet geheelick tot v begeuen en hebbe. Oock so en can ick metter waerheyt niet gesegghen / dat ick v oyt van herten / wt mijnder fielen / eñ wt geheelder crachten lief ghehadt hebbe / Ja dat meer is / ick heb v grootelicken vertoornt / en teghen uwen wille gedaen / v woort v weldaet vergheten / mijnen euen naesten gheen trouwe / gheen bystandicheyt / gheen voordernisse / gheen eere / gheen weldaet bewesen en hebben / dit is my al van grondt mijns herten leer / biddende O almachtige God Heere ende hemelsche vader, en laet my niet in

Mat. 16. c. 24.
ende. 10. d. 39.
Marc. 8. d. 35.
Luce. 9. c. 24.
ende. 17. d. 33.
Joan. 12. c. 25.

Deutro. 6. a. 5.
ende. 10. b. 12.
ende. 30. a. 6.
Matt. 22. d. 37.
Marc. 12. d. 30.

in de diepte mijnder sonden versticken/ maer helpt ghy ghenadelick daer wt/ door Iesum Christum onsen Heere. Amen.

Een ander biechte.

Psalm. 5. a. 3. O Almachtighe/eeuwighe/ bermhertighe God ende Vader/ siet in onduechden ben ick gemaect ende in sonden ontfinck my mijn moeder/ v belijde ick alle mijn sonden/ ende misdaden/ uwe woorden en hebbe ick niet ghelooft/ ende ben van uwe weghen afgheweecken/ niet dan ouertredinghe en is mijn gheheel leuen. Ghedenckt O Heere uwer grondelooser ontfermhertichevt ende uwe goetheit/ die vant beghin der Weerelt aen ons heeft ghebleken/ende en ghedenckt niet die sonden mijnder ioncheyt ende mijne groote ouertredinghe/maer ghedenckt mijnder na v grondeloose ontfermhertichevt om uwer goetheyt ende om ws naems wille/zijt Heere ghenadich mijn der misdaet die groot is. Amen.

Psal. 25. a. 6. 7
Iob. 13. c. 26.

Ghebet.

Ick dancke v almachtige God hemelsche Vader/dat ghy mi tot eē redelicke creatuere gheschapen hebt/verstant ws woorts oock tijtlicke

neerin

weeringhe ghegheuen hebt / ende oock van grooten ongheualle van mijnder kintsheyt / aē tot nu toe beschermt hebt: ende my veel meer ghedaen hebt / dan ick oyt verdient ofte weerdt gheweest ben. Ende sonderlinghe danck ick v van uwer ghenaden / dye ghy my ende allen Christen gheloouighen bewijst / door Christum dijnen alderliefsten soone dat hy hem seluen om mijnent wille in veel temtatien / onwaerdicheyts ende smadelicken doot ghegheuen heeft / op dat ick my zijns getrouwen bystāts vertroosten mocht: Oock dancke ick v lieue Vader / dat ghy my met deser siecten visiteert ende besoeckt / dat ghy my niet en hebt laten steruen sonder de kennisse ws woorts / desen troost ende soeticheyt dijns heylighen Euangeliums en hebbe ick noyt gheweten / ende om dat ick nu door v grondeloose ghenade dat ghewaer worde / ende de rechte waerheyt bekenne / dancke ick v daer af wt gronde mijns herten: Giddende / bewijst mijnder aermer sielen in desen haren grootsten noot / v hulpe eñ troost ende verleent my pacientie ende verduldicheyt. Amen.

Titū. 2. b. 11.*

Matth. 4. a.*
Luce. 4. a.*

Ghebet.

O Al-

ende diepte mijnder sonden verlicken/ maer helpt ghy ghenadelick daer wt/ door Iesum Christum onsen Heere. Amen.

Een ander biechte.

Psalm. 5. a. 3. O Almachtighe/ eeuwighe/ bermhertighe God ende Vader/ siet in onduechden ben ick gemaert ende in sonden ontfinck my mijn moeder/ v belijde ick alle mijn sonden/ ende misdaden/ uwe woorden en hebbe ick niet ghelooft/ ende ben van uwe weghen afghewercken/ niet dan ouertredinghe en is mijn gheheel leuen. Ghedenckt O Heere uwer grondelooser ontfermhertichevt ende uwe goethelt/ die vant beghin der Weerelt aen ons heeft ghebleken/ ende en ghedenckt niet die sonden mijnder ioncheyt ende mijne groote ouertredinghe/ maer ghedenckt mijnder na v grondeloose ontfermhertichevt om uwer goetheyt ende om ws naems wille/ zijt Heere ghenadich mijnder misdaet die groot is. Amen.

Psal. 25. a. 6. 7
Iob. 13. c. 36.

Ghebet.

Ick dancke v almachtige God hemelsche Vader/ dat ghy mi tot eē redelicke creatuere gheschapen hebt/ verstant ws woorts oock tijtlicke

neerin

veeringhe ghegheuen hebt / ende oock
van grooten ongheualle van mijnder
kintsheyt / aē tot nu toe beschermt hebt:
ende my veel meer ghedaen hebt / dan
ick oyt verdient ofte weerdt gheweest
ben. Ende sonderlinghe danck ick v
van uwer ghenaden / dye ghy my ende
allen Christen gheloouighen bewijst / Titū. 2. b. 11.*
door Christum dijnen alderliefsten soo-
ne dat hy hem seluen om mijnent wille Matth. 4. a.*
in veel temtatien / onwaerdicheyts en- Luce. 4. a.*
de smadelicken doot ghegheuen heeft /
op dat ick my zijns getrouwen bystāts
vertroosten mocht: Oock danck ick v
lieue Vader / dat ghy my met deser siec-
ten visiteert ende besoeckt / dat ghy my
niet en hebt laten steruen sonder de ken
nisse ws woorts / desen troost ende soe-
ticheyt dijns heylighen Euangeliums
en hebbe ick noyt gheweten / ende om
dat ick nu door v grondeloose ghena-
de dat ghewaer worde / ende de rechte
waerheyt bekenne / danck ick v daer
af wt gronde mijns herten: Giddende /
bewijst mijnder aermer sielen in desen
haren grootsten noot / v hulpe eñ troost
ende verleent my pacientie ende verdul-
dicheyt. Amen.

Ghebet.

O Al-

DAlmachtighe eewige God ontfermhertich Vader/neemt voor alle mijn sonden/die voldoeninghe ende betalinghe ons eenighen ghebooren soons ons Heeren Jesu Christi. O Heere God hemelsche Vader/laet mij zijns lijdens ghenieten/ende verlost mij van alle sondē/eñ en straft mij niet in uwen grimmigen tooren ende en gaet met mij int oordeel niet/gheeft mij verduldicheyt in mijn sieete eñ lijden/eñ en verlaet mi niet inder eewicheyt. Amen.

1. Cozi. 5. a. 7.
Esaye. 53. a. 7.
Jo. 1. c. 29. d 36
Psalm. 6. a. 1.
ende. 38. a. 1.
Jere. 10. c. 24.
ende. 30. b. 11.

Ghebet.

LOf/eere ende danck sy u mijn alderliefste heere Jesu Christi/voor u heylighe menswordinghe/voor u pijne ende bitter lijden/wt welcke ick u bekenne/dat ghy mijn verlosser ende salichmaker zijt. Ic gelooue dat ghy sonde/doot/eñ helle verwonnen hebt/so dat sy mij niet en mogen beschadigen/daer op allen vertroost ic mi/daer op bouwe ic/daer op staet alle mijn hope/in sulcke gelooue eñ betrouwen wil ick mij laten vijnden. Alleen o Heere zijt mijns gena dich eñ bermhertich/gelijck ick daer aē na uwer waerachtigher beloeften niet en twijffele. O Heereen laet mij niet in desen mijnen meesten noot/maer verlost

1. Tim. 1. b. 15.
Marc. 2. b. 17.
Luce. 5. d. 32.
ende. 19. b. 10.
1. Joan. 3. a. 5.
Ozee. 13. b. 14.
Esaye. 25. a. 8.
1 Co 15. f. 54 55
Hebze. 2. b. 14.

loſt my van allen quaden. Amen.

Ghebet.

O Heere Jeſu Chriſte/ alle die in v ghedoopt zijn/ die zijn in uwen doot ghedoopt: Ick ben in v gedoopt/ daerom ken ick ooc in uwē doot ghedoopt: daerom wil ende begheer ick (met uwer hulpen) willichlick ende vrolick te ſterven/ tot dier meyningen/ gelijck ick nu wel lijdens deelachtich ben/ dat ick des ghelijcx uwer eewigher glorien deelachtich ſal zijn. O Heere Jeſu Chriſte/ ghy hebt aent cruys ghebeden/ ſegghende: Vader vergheuet haer: alſoo vergeue ic van herten alle die tegen my misdaen hebben/ op dat ghy my alle mijn ſonden vergheeft. O Heere Jeſu Chriſte/ ghy hebt aent cruys geroepē: Mijn God/ mijn God/ waerom hebdy my verlaten: Heere en verlaet my niet in mijn woeſte/ en in doots nooden. O Heere ghy hebt aent cruys geſproken: Vader in uwen handē beuele ic mijnen gheeſt: alſo beue heere beuele ic mijn ziele in uwen handen. Amen.

Roma. 6. a. 3.
Galat. 2. c. 17.
Luce. 23. d. 34
Acto. 7. g. 60.
1. Cor. 4. b. 15.
Mat. 27 e. 46
Pſalm. 22. a. 1.
Hebre. 5. a. 7.
Mat. 27. f. 50.
Luce. 22 e. 46

Als den ſiecken nu vrolick ende ghetroost is tot ſterven/ dan ſegt hem aldus voor.

C. O hee-

O Heere Jesu Christe / ick bidde v
door uwe goetheit eñ ontferm-
Roma.8.a.* hertichеydt / dat ghy mijn ficle
wilt stercken ende gheleyden op den
Roma. 4.c.25 wech / die haer nv aenstaende is. Ick ge
1.Cor.15 a.3.4 looue dat ghy om mijnent wille gestor-
uen / begrauen / ende verresen zijt / ende
dat ghy my door v ghenade sult verge-
uen alle mijn groote leelicke ende on-
tallicke sonden / want ghi my door u-
we beloeften deeuwich leuen toe geseyt
hebt. O Heere ghi sult mijn ghetuyghe
zijn met alle uwe wtuercooren / dat sal
oock mijnen wtersten wille ende laetste
voornemen zijn in alsulcken gelooue / O
Heere / door uwe grondeloose bermher-
ticheit te steruen. Eñ O Heere oft qua-
me dat ic wt pijne oft smerte / oft wt on
uerduldicheit oft ander temptatien de-
sen gelooue af vallen wilde / so bidde ick
v / en laet my niet in sulcken onghelooue
oft in sulcken gods lasteringhe steken /
maer sterct eñ vermeert mijn gheloue /
1.Cor.15.f.54. op dat my sonde / doot / helle / oft duyuel
55. niet beschadigen en mach / want ghi zijt
Ozee.13.b.14. stercker ende geweldiger dan dese alle /
Hebr. 2.b.14. daer op verlate ende betrouwe ick my /
daerom o Heere en laet my niet te schā-
den comen. Amen.

Wan-

Wanneer de siecke vanden duyuel aen geuochten wort.

Hemelsche Vader / ontfermt v dijnre creaturen / ende compt mij te hulpe in desen verschrickelicken / anersteliken aenloop / ende verneringhe des boosen vients / verlost o heere mijn siele / wt desen groote noot van de felle helsche honde / op dat sy mij niet en beschuldigen. Amen. psalm. 53. a. 6.

In onuerduldicheyt des siecken.

Heere ghy weet dat het vleesch crank en onuerduldich is / maer niet te min / o heere / hout / straft / verbrant ende plaecht mij / so alst uwen godlicken wille gelieft / alleen bidde ick v om verduldicheyt ende saechtmoedicheyt. Amen. Mat. 26. c. 41

In vertwijfelinghe des siecken. bidt hem voor.

Heere Jesu Christe / vermeerdert mijn ghelooue ende betrouwen in v / op dat ic aen v godlicke ghenade ende aen v blijde bootschap niet en twijfel / ende in de grootste sonde des ongheloofs niet en val. O heere behoedt mij daer voor. Ghe we beloofde ghenade mij inden heyligen Euangelie belooft / en laet wt mijder herte niet comē Marc. 16. b. 15

Ghy zijt mijnen eenighen troost eñ ho-
Psal. 30. b. 11. pe/slaet my nv by in desen swarē angst/
ende en laet mijn aerme siele in de han-
den mijnder grouwelicker viandē niet
comen/eñ en verleent haer cracht noch
Psal. 19. b. 15. macht noch eenich ghewelt ouer my/
maer bewijst aen my in deser vren v va-
derlicke goethevt/ wāt ghy alleen mijn
Salichmaker eñ verlosser zijt. Verleent
my o Heere/dat ic in die laetste vre met
een vast ghelooue/ stantachtelickē vol-
herden/ende vromelichen ende rudder-
lichen tegen den Sathan strijdē mach/
soo langhe tot dat ick hem verwonnen
hebbe/eñ in de eewighe rust ende vrede
vare/ door v hulpe ende bystant alder
liefste Heere Jesu Christo: Want v sy
prijs/eñ heerlichevt met den Vader eñ
den hevlighen gheest. Amen.

Hier na volghen veel scoone spru-
ken ende gebeden wt de Psalmē Da-
uids/in des doots noodē te gebrui-
ken ende te bidden.

Psalm. 6. a. 1. Ach Heere en straft my niet in
Jere. 10. c. 24 uwe gramschap/ ende en castijt
ende. 30 b. 11. my niet in uwer verbolgēthevt.
Heere zijt mijns ghenadich/ want ick
ben broosch/ mijn siele die is seer ver-
sacht/

saecht/och Heere hoelanghe.

Keert v Heere/ende verlost mijn ziele/helpt mp om uwer ontfermhertichheyt wille. Psalm. 6. a. 5.

Op v betrouwe ic mijn God/helpt mp vā alle mijn vervolghers/ende verlost mp. Psalm. 7. a. 2. ende. 25. a. 1. ende. 3. a. 1.

Zijt mp Heere genadich/aenziet mijne allendicheyt onder den vianden/ghy die mp verheft wt de poortē des doots. Psal. 9. b. 14.

O Heere ghy hebt mp wt mijnder Moeder lichaem ghetrocken/ ghy zijt mijn toevertlaet/doen ick noch aē mijnder moeder borsten was. Psal. 22. b. 10. ende. 71. a. 5. ende. 129. b. 15.

En maect v Heere niet verre van mi want benauthept is nae/ende hier en is gheen hulper. Psal. 22. a. 20.

Ick ben wtgheschudt als water/alle mijn ghebeenten hebben haer ontspannen/mijn herte is in mijnen lijue gheworden als ghesmolten was. Psal. 22. b. 15. Iosua. 7. a. 5. 1. Sa. 14. b. 14.

Mijn crachten zijn verdroocht gelijc een scherf/ende mijn tonghe cleeft aent ghehemelte mijns monds/ Ende ghy leggt mp in des doots stof/maer ghi o Heere mijn stercte/ haest mp te helpen. Psal. 22. b. 16.

En makes Heere niet langhe/ want ick ben crachteloos.

O Heere ve. maeckt mijn ziele/ ende

Psalm. 23 a. 3. leyt my op de reechte strate / om dijns naems wille / ende blijft by my.

Psalm. 25 a. 7. Iob. 13. c. 20. En gedenct der sonden mijnder ionc heyt niet / noch mijne ouertredinghe: maer gedenct mijns na uwer ontfermhertichevt om uwer goethevt wille.

Psal. 25. b. 17. De benautheit mijns hertē is groot / leyt my wt mijnen nooden.

Psal. 25. b. 18. Aenßet mijn Jammer ende allendicheyt / eñ neemt weeh alle mijn sonden.

Tot v heere verheffe ic mijn siele / mijn God ick hope op v / en laet my niet te schanden comē / want niemant en wort te schanden die vos verwacht.

Psalm. 25 a. 6. Ghy zijt die God mijnder salichevt / ghedenct op v ontfermhertichevt / ende op uwe goetheit / die vander weerelt aē ghewest is.

Psal. 25 b. 11. Esape. 41. c. 21 Om dijns naems wille heere / zijt genadich mijnder misdaet die groot is.

Jerem. 33. a. 8. Keert v tot my eñ zijt my ghenadich want ick ben eenlick ende allendich.

Psa. 25 b. 17. 18 Die benautheit mijns herten is groot leyt my wt mijn Jammer ende allendicheit / ende neemt weeh alle mijn sonden.

Psal. 25. c. 20. Bewaert mijn siele ende verlost my / ende en laet my niet tot schanden worden / want ick betrouwe op v / ende verwachte dijns.

De

De heere is mijn licht ende mijn salic heit/voor wien soude ick vreesen — Psalm. 27 a. 1. eñ. 112. a. 4. 7.

Die heere is mijns leuēs cracht/voor wien soude mi grouwelen. — Haba. 3. b. 19.

Al ist dat teghen mi een heyr leegert/ so en sal nochtans mijn herte niet vreesen. — Psalm. 3. a. 7. ende. 118. b. 10. Syra. 34. b. 16

Al verhieue hem eenen strijt teghen mi/so wil ick mi op den heere verlaten. En verbercht v aensicht niet van my/ ende en verstoot mi niet in v gramscap pe/want ghi zijt mijn hulpe/en laet my niet/ende en doet die hant niet af vā mi O God mijnder salicheit. — Psal. 27. a. 3.

Die heere is mijn sterckte ende mijnē schilt/op hem hoept mijn herte. — Psal. 28. a. 7. Deutr. 8. b. 12.

Heere op v betrouwe ick/en laet my niet te schanden worden. — Psalm. 31. a. 1. ende. 7. a. 1.

Neycht uwe ooren tot my haestelick verlost mi. — ende. 25. a. 2. ende. 71. a. 1.

Ghy zijt mi eenen stercken steē/ende een borcht/om ws naems wille wilt mi leyden ende voeren. — Psal. 31. a. 3. 4

In uwē handē beueel ick mijnē geest/ Heere/ghi ghetrouwe God verlost my. — Psal. 31. a. 6. Luce. 23. e. 46

O heere siet aē mijn ellendicheit/ende bekent mijn siele inder benautheit. — Psalm. 31. a. 8.

O heere ick hope op v ghi zijt mijn God. — Psal. 31. b. 15. ende. 25. a. 2.

Pſa. 31.b.15.16 Mijn ſalichevt ſtaet in uwen handen. Helpt mv Heere door v groote goethevt.

Heere en laet mv niet te ſchanden worden want ick roepe tot v.

Pſalm. 32.a.7 Ghy zijt mijn beſcherminghe / wilt mv door benauthevt behoeden.

Pſalm. 35.a.1. O Heere helpt mv wt alle mijn nooden / ſtrijdt teghen mijn beſtrijders / ende maeckt v op om mv te helpen.

Ontwaeckt tot mijnen rechte / ende tot mijnder ſaken / O mijn God ende Heere.

Pſal. 40.b.12 O Heere en wilt uwe ontfermhertichevt van mv niet keeren / laet uwe goethevt ende trouwe mv altoos bewaren.

Pſal. 42. a.2. ende. 63. a.2. ende. 143. a.6. Mijn ſiele dorſt na God / naer den leuendighen God / wanneer ſal ſeker in comen / ende beſchouwē gods aenſicht.

Pſa. 44. c.27 Maect v op / helpt ons / ende verloſt ons om uwe goethevt wille.

Pſalm. 51. a.3. ende. 56. a.1. God zijt mv genadich na uwer groter goethevt / ende doet mijn ouertredinghe wt na uwer grooter ontfermhertichevt.

Pſal. 51. b. 11. Verbergt v aenſchijn van mijn ſonden / ende doet alle mijn miſdaet wt.

Heere zijt mv genadich / geneeſt mijn ſiele / want ick heb aen v ghe.ondicht.

Want

Want ic bekenne mijn ouertredinge ende mijn sonden zijn altoos voor mij. Psalm. 51.a.5. ende. 32.a.5. Iob. 13.b.15. Luce. 18.b.13.

Aen u alleene heb ick gesondicht/ende quaet voor u ghedaen.

Heere zijt mij ghenadich/want vele strijden tegen mij stoutelick/ende benauwen mij. Psal.56.a.2.3. 1.Sam.21.b.11

Op God wil ick hopen/en niet vreesen/wat soude mij dat vleesche doen? Psalm.56.a.5.

Ghi hebt mij heere mijn siel verlost dat ick wandelen mach voor God/int licht des leuens. Psal. 56.b.14.

God verhoort mijn ghebedt/merckt op mij/ende staet mij bij/ende bewaert mijn siele. Psal. 56. a.1.*

Vreese en beuinge is ouer mij ghecomen/en grouwel heeft mij ouerualien. Psalm. 55.a.5.

Zijt mij ghenadich God/zijt mi genadich/want op u betrout mijn siele/ende onder die schaduwe dijnre vloghelen heb ick toevlucht. Psalm.57.a.1.

Als ick u aenroepe/soo worde ick seker dat ghij mijn God zijt/want ghij mijn siele vander doot verlost hebt. Psalm.57.a.3.

O god aenhoort mijn claghen/ende aenmerckt op mijn ghebedt/want ghij zijt mijn toeuerlaet/eenen stercken toren voor mijn vianden. Psal.61.a.2.3.

O God hoort mijn stemme in mijn Psal. 64. a. 2.

claeghen / behoet mi voor de vreese des viants.

Verlost mi wt den slijcke / dat ick niet en versincke.

Psal. 69. b. 14. 17. Verhoort my Heere / want v goetheit is lieffelick / keert v tot mi na uwer grooter ontfermherticheit.

Psal. 69. b. 18. Heere en verbercht v aensichte niet van mi / wãt mi is benautheit / verhoort mi haestelick / maect v tot mijnder sielẽ ende verlosse.

Psal. 70. a. 6. Ick ben allendich / ende my is wee / O God laet my uwe salicheyt beschudden.

Ick ben allendich ende aerm / God haest v tot mi / want ghi zijt mijn hulpe ende verlosser / heere en vertoeft niet.

Psal 71. a. 1. 5. ende. 7. a. 1. ende. 25. a. 1. ende. 31. a. 1. Heere ick betrouwe op v / en laet my nemmermeer te schanden werden / wãt ghi zijt mijn toeuerlaet heere / ende mijne hope van mijnder ioncheit aen.

Psal. 71 a. 7. 9. ende. 71. b. 18. Heere en verlaet my niet / als mijne cracht af neempt / want mijne vianden die op mijn siele wachten / beraden hem met malcanderen.

Psal. 71. b. 12. God en zijt niet verre van mi / haest v om mi te helpen.

Psal. 79. a. 8. Esaye. 4. a. 8. En ghedenct mijnder voorleden mis daet niet / maer laet v ontfermherticheit

heit haeft ouer mi schÿnen.

Helpt my o God mÿn salicheyt om ws naems wille/verloſt mi eñ vergeeft mi mÿn ſonden/om ws naems wille. pſal. 79. a. 9.

Trooſt de ſiele ws knechts/wāt ghy heere zÿt goet ende ghenadich/vā groo-ter goetheit alle die v aenroepen.

Inder tÿt der noot roepe ich tot v/ keert v tot mi/zÿt my ghenadich/gheeft uwen knecht dÿn ſtercte. pſal. 86. b. 16.

Ghy zÿt ontfermhertich ende ghe-nadich/lanckmoedich/ende van groter goethept ende trouwe. pſal 86. b. 16. Ex. d. 34. a. 6. Num. 14. b. 18 Ioel. 2. b. 13.

Stricken des doots hebben my om-vangen/eñ benauthedē der hellē hebbē my gheraect. O heere verloſt mÿn ſiele. pſal. 116. a. 3. 1. Sam. 25 b. 11

Heere v goetheit is eewich/dat werc uwer handen en wilt niet laten. pſalm. 136. a *

Heere en gaet niet int oordeel met u-wen knecht/want voor v en wort geen leuendighe rechtuaerdich gheuonden. pſal. 143. a. 2. ende. 103. a. 4. ende. 130. a. 3. Eccle. 7. c. 21.

Heere voert mÿ ſiele vter noot/wāt ick ben v knecht. pſal. 143. b. 12 ende. 116. b. 16 eude. 86. b. 16.

Ghebet.

O mÿn God/nv bewÿſt mÿnder aermer ſielen dat ſy mach ghe-maect worden/dat ghy zÿt mÿ-nē ſterkē ſteē mÿ borcht mÿnē ſcilt mÿ nē horen/mÿ beſchudder mÿ toeſlender/ pſalm. 18. a. 3. ende 91. a. 2. ende. 144. a. 2

mÿn

mijn hulpe / mijn toeulucht / mijn beschermer ende goethept / dat ich in desen groote nooden voor mijne viandē / door v godlicke ghenade / hulpe ende
Psal. 31. a. 2. 6. bystant behouwen werde. O Heere op
Luce. 23 c. 46 v betrou ich / en laet mi nimmermeer te
Actо. 7. f. 59. schanden werdē / in uwen handē beuel ich mijnen gheest / Heere ghy getrouwe God verlost mp. Amen.

Ghebet.

DAder / neemt weder dat ghi gemaeckt hebt. O Sone ontfangt doch weder dat ghy gheregeert hebt. O heylighe Geest haelt dat ghi so goedertierlicken bewaert hebt. O drie perloonen / ende een waerachtich god / ich bidde v dat ghy mijnder misdaet in der eewichept niet en wilt ghedencken: want ich roepe Heere God vader genade / Heere God soone ghenade / Heere God heylige geest ghenade. Amen.

ALs ghy vanden Sieken gaet / so segt tot hem.

Pſalm. 80. a. 4. c. 20. IN uwe benauthept / eñ noot roept den Heere aē / eñ screyt tot dijnen God / so vehoort hi uwe stemme / eñ v ghescrey coemt voor hem in zijnen oren / eñ god die v gheroepen heeft tot zijnder eewigher heerlichept in Christo

Jesu

Jesu/die sal v/ghy die eenen cleynen tijt lijdet/te vollen bereyden/ stercken crachtighen ende vast gronden/eñ salich maken. Dien sy lof prijs/eere eñ macht van eewicheyt tot eewicheyt. Amen.

¶ Hier naer volghen sommighe spruecken/die de Siecken segghen sal/ hem seluen God gheheel ouerghe-uende.

HEere ghy zijt het deel mijnder erffenisse ende mijns kelcx/ ghy zijt de ghene die my mijne erffenisse weder bestellen sult. Psal. 16.a.5.6.

Het is mi beter te steruē dan te leuē. Tobias.3.a.6.

Heere helpt my / want anders moet ick vergaen. 1.Re.7.19.a.4 Jonas.4.a.3.

Jesus Dauids sone ontfermt onser/ Heere ontfermt onser / Dauids Soone helpt ons. Acto. 7.f.59. Matt. 8.a.1.*

Behout my Heere. ende. 9.c.27.

God zijt my sondaer ghenadich. Luce. 18.b.13.

Heere ghedenckt mijns/als ghy in v rijck compt. Luce.23.c.42 Luce.22.c.42.

Heere niet so ic wil/ maer so ghi wilt. Psalm.31.a.6. Mat. 27.f.50

Vader in uwen handen beueel ic mijnen geest. Amen. Mar.15.a.37. Luce.23.c.46 Acto. 7.g.60.

Een

¶ Een ander troostelicke vermaninghe voor de Siecken ende crancken.

Roma. 14. a. 8
2. Cor. 5. b. 15.
Galat. 2. c. 20.
1. Tessa. 5. b. 10
1. Petr. 4. a. 2.

Mijn lieue Broeders ende susters/ Paulus sept. Oft wy leuen oft wy steruen/ wy zijn des Heeren. Ende wi moeten alle ecs

2. Re. 14. a. 6.
Hebr. 9. c. 27.

steruen als Paulus sept. Wy steruen al leende wy keeren ter aerden/ ghelijck het water niet weder en keert. Maer also langhe als wy leuen/ soo en zijn wy niet dan wandelaers, reysende in vreemde landen van den Heere. Paulus sept/

2. Cor. 5. a. 7.

Wy en zijn hier niet thuus/ onse huus ende vaderlant is hier bouen inden hemel by onsen Vader: daer wy niet toe en moghen cummen dan door de doot/

2. Sa. 7. b. 12.
1. Reg. 2. b. 10.
Mat. 9. c. 24.
Marc. 5. b. 39.
Luce. 8. f. 52.
Ioan. 11. b. 11.
1. Cori. 15. a. *
1. Tes. 4 b. 13*

welcke den ghelouighen nochtans gheen doot en is maer eenen slaep/ alsoo Christus sept/ Ende al de Schrift door: Want Christus heeft de doot haer cracht benomen/ met zijn doot/ soo dat sy den ghelouighen alsoo heel niet meer

meer commen en mach: als Osee seyt/ Ozee.13.b.14.
O doot ick sal v doot zijn. O helle ick 1.Co.15.54.55
sal uwen beet zijn/ende ick salse vander Hebr.2.b.14.
doot verlossen/alsoo dat de doot den ge-
louigen gheen doot meer en is/maer eē
doorganck/ende een begheerlicke ver 2.Cori.5.a.2.
huysinghe/door welcke wi vander doot
int eeuwich leuen verhuysen/ als Chri-
stus seyt. Voorwaer ick segghe v/ dye Joan.5.c.24.
mijn woort hoort ende ghelooft in den
gheenen die my ghesonden heeft/die
heeft dat eeuwich leuen/ ende hy en
compt niet int oordeel/maer hy gaet vā
der doot int eeuwich leuen. Alle die Joan.6.f.51.
leeft/ende ghelooft in my/ die en sal niet ende.11.c.26.
steruen inder eeuwicheyt. Die mijn Joan.5.c.24.
woort houdt ende bewaert/die en sal ende.8.f.51.
den doodt inder eeuwicheyt niet sien.
Siet hier de eewighe waerheyt sweert
by haer seluen/die niet lieghen en mach/
wie soude de doodt noch vreesen? Wye
en soude niet roepen met Paulo. O ick Roma.7c.24.
onsalich mensche/wie sal my verlossen
van den lichaem des doots. Christus Philip.1.c.21.
is mijn leuen ende steruen/mijn ghe-
win. Dauid bedroefden hem/dat hy
hier noch blijuen moeste/segghende.
Wee mijns/ want mijn inwoonin- Psalm.110.
ghe noch verlanght is. Jae wye en
soude

¶ Een ander troostelicke vermaninghe voor de Siecken ende crancken.

Roma. 14. a. 8
2. Cor. 5. b. 15.
Galat. 2. c. 20.
1. Tessa. 5. b. 10
1. Petr. 4. a. 2.

Een lieue Broeders ende susters/ Paulus seyt, oft wy leuen oft wy steruen/ wy zijn des Heeren. eñ wi moeten alle eens

2. Re. 14. a. 6.
Hebr. 9. c. 27.

steruen als Paulus seyt. Wy steruen al te/ende wy keeren ter aerden/ ghelijck het water niet weder en keert. ¶ Maer also langhe als wy leuen/ soo en zijn wy niet dan wandelaers/ reysende in vreemde landen van den Heere. Paulus seyt/

2. Cor. 5. a. 7.

Wy en zijn hier niet thuus/ onse huus ende vaderlant is hier boven inden hemel by onsen Vader: daer wy niet toe en moghen commen dan door de doot/

2. Ba. 7. b. 12.
1. Reg. 2. b. 10.
Mat. 9. c. 24.
Marc. 5. b. 39.
Luce. 8. f. 52.
Ioan. 11. b. 11.
1. Cori. 15. a. *
1. Tes. 4 b. 13*

welcke den ghelouighen nochtans gheen doot en is maer eenen slaep/ alsoo Christus seyt/ Ende al de Schrift doet: Want Christus heeft de doot haer cracht benomen/ met zijn doot/ soo dat sy den ghelouighen alsoo heel niet meer

meer commen en mach: als Osee seyt/ Ozee.13.b.14.
O doot ick sal v doot zijn. O helle ick 1.Co.15.54.55
sal uwen beet zijn/ende ick salse vander Hebr.2.b.14.
doot verlossen/alsoo dat de doot den ge-
louigen gheen doot meer en is/maer eē
doorganck/ende een begheerlicke ver 2.Cori.5.a.2.
huysinghe/door welcke wi vander doot
int eeuwich leuen verhuysen/als Chri-
stus seyt. Voorwaer ick segghe v/dye Joan.5.c.24.
mijn woort hoort ende ghelooft in den
gheenen die my ghesonden heeft/die
heeft dat eeuwich leuen/ende hy en
compt niet int oordeel/maer hy gaet vā
der doot int eeuwich leuen. Alle die Joan.6.f.51.
leeft/ende ghelooft in my/die en sal niet ende.11.c.26.
steruen inder eeuwicheyt. Die mijn Joan.5.c.24.
woort houdt ende bewaert/die en sal ende.8.f.51.
den doodt inder eeuwicheyt niet sien.
Siet hier de eewighe waerheyt sweert
by haer seluen/die niet lieghen en mach/
wie soude de doodt noch vreesen? Wye
en soude niet roepen met Paulo. O ick Roma.7.c.24.
onsalich mensche/wie sal my verlossen
van den lichaem des doots. Christus Philip.1.c.21.
is mijn leuen ende steruen/mijn ghe-
win. Dauid bedroefden hem/dat hy
hier noch blijuen moeste/segghende.
Wee mijns/want mijn inwoonin- Psalm.110.
ghe noch verlanght is. Jae wye en
soude

soude niet verlanghen na den doot/die ten eersten aenmerckt waer hy hier is/ te weten/ int dal der tranen/ der catÿuicheyt/ende der duysternisse/daermen soo langs soo meer sondicht/in een vreemt landt daer wy in gheuanghen zÿn/ ende deerlicken in gheuanghen ligghen om de erf sonde: Want Paulus seyt. Onse conuersatie is in den hemel. Wie soude hier lusten te blÿuen/ diet ten anderen aenmerckt wat hier is. Ja wat is doch hier dat ons soude moghen trecken hier te blÿuen? Wat is alle de ghenoechte/liefde/blÿschap ende vruecht deser Weerelt dan eenen roock ofte asem die terstont verdwÿnt: Wat is v leuen het is een asem oft roock die eenen corten tÿt ghesien wort ende terstont vergaet: wat hebt ghy dan alle dē tÿt die ghy gheleeft hebt: wat soudt v baten al hadt ghy alle den rÿckdom ende weelde der Werelt ghehadt/ eñ wat schadet v nu oft ghy alle dat lÿden/aermoede ende versmaetheyt der Weerelt hadt gheleden? daeromme seyt Job. Die mensche vander vrouwen gheboozen/ leuende eenen seer corten tÿt/ wort met veel Jammers veruult/ hy gaet wt als een bloeme ende wordt verdoruen oft ver-

Phili. 3. c. 20.
Hebre. 13 b. 14
Esaye. 40. a. 6
Syra. 14. b. 18
1. Cor. 7. d. 31.
Jacob. 1. b. 11.
ende. 4. b. 14.
1. Pet. 1. c. 24.
1. Joan. 2. b. 17
Mat. 16. c. 26.
Job. 14. a. 2.
ende. 8. a. 9.
Psa. 144. a. 4

lick zÿn uwe woninghen / mÿn Siele
begheert ende ontbreekt hier in uwe
hant / dat is hier in dese Ghemeynte.
Nv segt / en begheerdy niet by d'en min-
licken Vader te zÿn / daer ghy eeuwe-
lick in vruechden sult zÿn? Ick hope wel
Ja ghy: Maer ghy moet dencken / hoe
comme ick daer: Ick ben sondich / ende
en heb dat nyedt verdient / maer wye
ist dier verdienen mach: Want deeu-
wighe waerheydt sprect. Als ghy al Luce. 17. b. 10
ghedaen hebt dat v gheboden is / soo
segt noch: Wy zÿn onnutte knechten /
wi en hebben niet meer ghedaen dan
wy schuldich en zÿn gheweest te doen.
Wat sullen wy dan doen? Wy sullen Iob. 9. a. 3.
ouerdenken voor God almachtich en- pſal. 130. a. 3.
de ons selven veroordeelen / dencken- ende. 143. a. 2.
de: Lieue Heere dat ich naer mÿn ver-
diente hadde / ick soude eeuwelick ver-
doemt moeten zÿn / ten ware dat ghy
my v Godlick woort ghelaten hebt /
waer door ick ghetroost ben / wetende
dat ghy om my arme sondaer mensche
ghe worden zÿt / eñ den alder verslaet-
stē doot zÿt gestoruē voor alle onse zōdē
Paulus seyt. Dat is een ghetrouwe
woort ende alder aengenaemheit waer-
dich / dat Christus in deser werelt i[n]

comen om de menschen salich te makē.

Ezech. 18.c.23 Item hy wil dat alle menschen sullen sa-
1. Tim. 2.a.4. lich worden ende comen tot de kennisse
2. Petri. 3.a.9 des waerheyt. Daer is een God eñ een
Ioan. 17.a.3. middelaer tusschen God eñ den menschē
Galat. 3.b.19. Christus Iesus/die hem seluen gheghe-
1. Tim. 2.a.5. uen heeft in een verlossinge voor alle mē-
Hebre. 9.b.15. schen. Noch seyt Paulus. Die hem seluē
Galate. 1.a.4. ende. 2 c. 21. gheghcuen heeft voor alle menschen/om
Ephese. 5.a 2. ons te verlossen van alle sonden. Ende
Titū. 2.b.14. wederom die zynen eenighen Sone niet
Hebr. 9.b.14. ghespaert en heeft / maer heeften voor
ons allen ghegheuen/eñ hy is onse voor-
Roma. 8.d 32. sprake/wie soude ons dan moghē schen-
Gene. 22.b.12. den vāzyn liefde? Itē also lief heeft God
Esape. 53 a.5. de Vader de Werelt ghehadt/dat hi zyn-
Ioan. 3.b.16. en eenighen Sone ghegheuen heeft/
op dat alle die in hem ghelooft niet en
verga/maer hebbe deewighe leuen. Itē
Dan. 9.c.24. Paulus seyt. Ick hebbe v ouer ghegeuē
1. Corin. 5.a.6. inden eersten dat ic ontfangen heb / wāt
ende. 15.a.3. Christus is ghestorven voor onse sondē
1. Pet. 2.c.24. na de schriftuere. Ist dat ghy kent dat
ghy de sondichste zyt die leeft / om dat
ghy noyt ghe leeft en hebt/ghelück ghy
schuldich waert/so is v goet raet. Ist dat
ghy ghelooft / dat Christus niet om de
rechtuaerdighe/maer om der sondigen
menschen wille ghestorven is / ghelyck

hy

hy tuycht. Ick en ben nict ghecomē om te roepen die rechtuaerdighe/maer dye sondighe menschen tot berou. Wederō die Sone des menschen en is niet gecomen om die sielen te verdoemen/maer om salich te makē/want hy ist/die ons alle onse sonde verghenft. Ick bent dye uwe sondē wt doe door my. Item Paulus seyt Sy sullen my alle kennen van den minsten totten meesten/spreecht de Heere/dat ick haerder boosheyt sal goedertieren wesen/eñ haerder sonden en sal ick niet meer ghedencken. Daerom noot ons God almachtich tot hem te comen/seggende: Comt tot my alle die belaft ende beswaert zijt ic sal v verlichten: Item Heert tot my/ende ghy sult salich wesen/want ick bent alleen eñ niemant anders. Item ghi hebt gesondicht met veel boeleerders ende liefhebbers/nochtans keert v tot mi/spreect de Heere/ende ick sal v ontfangen/want in eē eewighe liefde heb ic v beminnt: daerom heb ic v tot my ghetoghen/uwer ontfermende/en vreest niet/want ick heb v verlost. Gheloost ghy dat Christus gedaelt is int dal der tranen om de sonden der wereit op hem te nemen: want hi is dlā Gods/dat de sonde der Weereit wes'

Mat. 18. b. 11.
Mar. 2. b. 17.
Luce. 5. d. 32.
ende. 19. b. 10.
Math. 9. b. 13.
ende. 15. c. 24.
ende. 18. b. 11.
Luce. 9. f. 56.
Ioan. 3. b. 17.
ende. 12. c. 47.
Esay. 43. b. 10
Iere. 31. d. 34.
Hebre. 8. b. 11.
1. Ioan. 2. a. 27
Mat. 11. c. 28.
Esay. 43. b. 10
ende. 45. a. 5.
Ieremi. 3. a. 2.
Esaye. 1

Esayas. 53.a.5 neempt. Noch en dorfdy niet cleynmoe-
Joan. 1.c.29. zijn/al bekendy dat v sonden groot zijn/
d.36. aenmerckt de woorden dye God selue
Acto. 8. d. 31. spreeckt. Ist dat een sondaer leet wesen
Ezechi. 18. a.* heeft voorzijn sonden/die hy ghedaen
Esaye. 55.a.7. heeft/ende hy voort aen bewaert mijn
Jerem.18.a.7 gheboden/ende volbrengt die rechtuaer
Ezec.33. b.14 dichevt die sal leuen ende niet steruen/
ende zijn boosheyt die hy ghedaen heeft
Esayas.33. en sal ick nyedt meer ghedencken. Die
Yiob. 5. b. 15. boosheyt vanden sondighen menschen
Psalm.32.a.5. en sal hem nyedt hinderen in wat tijdt
Esay. 65.c.24 dat hy hem seluen bekeert van zijnder
Prou.28.b.13. boosheydt. Spreeckt Dauid niedt. Ick
Luce. 15.b.18. hebbe een opsedt ende voornemen ghe-
maeckt den Heere mijn boosheydt te be-
lijden/ende gy hebt de boosheydt mijn
Luce. 15.b.13* der sonden vergheten. Aenmerckt den
Luce. 18.b.13. verlooren sone. Aenmerckt den Pu-
Lu.15.a.5.6.7 blicaen. Want verlooren schaepken seyt
de Heere meer blijschap de Enghelen te
Luce. 5. d. 32. hebben/dan over neghen ende neghen-
ende.15.a.7. tich rechtuaerdighe/die gheen penitens-
Mat. 18.b.12. tie en behoeuen. Ist dat ghi bekent der
Luce.15.a.5. sondaers een te zijn/soo heeft Christus v
sonden op hem ghenomen/ende heefter
selue voor v voldaen/want wy en con-
nen niet betalen voor onse sonden/co-
den wy betalen/soo waer Christus te

ver-

vergheefs ghestoruen / ende dan en sou- ende.5.a.4.
der gheen ghenade wesen: Want door Hebre. 7.b.11.
de wercken des wets en wort nyemant Actor. 13.d 38.
gherechtuaerdicht voor God / want Roma.3.c.28.
anders en waerder gheen ghenaede. ende.8.a.3.
Wy zijn oock alle te samen sondighe Galate.3.b.16.
menschen als blijcht. Sy hebben alle Hebre. 7.b.19
ghedwaelt/ende zijn al onnut ghewor- Roma. 11.a.6.
den. Sy zijn alle lueghenachtighe men- pfalm.14.a
schen. Sy hebben alle ghesondicht en- ende.51.a.7.
de behocuen de glorie Gods. Ende Ro. 3.b.12.13.
segghen wy/dat wy gheen sonde en heb Roma. 3.c.23.
ben / wy bedrieghen ons seluen/ende de 1. Reg 8.c.46
waerheyt en is in ons niet. Maer ist 2. par.6.d.36.
dat yemandt sondicht / soo hebben wy Iob.9.a.2.
eenen Aduocaet by den Vader Iesum pfal.143.a.2.
Christum/die rechtuaerdich is/ende hy Prou. 20.a.9.
is de versoeninghe voor onse sonden/ Eccl. 7.c.21.
niet alleen voor onse sonden / maer voor 1. Ioan. 1.a.8.
de gantsche wereld / want hy heeft ons 1. Ioan. 2.a.1.2
verlost van de macht der duysternis/en Roma. 3.d 35.
heeft ons ouergheset int rijck des soōs 2. Cor. 5.b.18.
zijnder liefdē. Eñ gelyc gelept is/dat ōs Colos. 1.c.20.
God almachtich noot te comē tot hem/ 1. Ioā. 4.b.10
door t gheloue/waerō sullē wi dā cleēmoe
dich wesen/sullē wi zijn woort niet gelo-
uen/die om de sondigē menschē dē doot
ghestoruen heeft / daerom laet ons vast
ghelooven/so zijn wy kinderen Gods. 1. Colo. 1.b.13.
Ieremias. 3.
Roma. 8.b.15.

Gala. 4. a. 5. 6. Wy zyn al te samen kinderen Gods
door ghelooue/dat wy hebben in Chri-
Esay. 56. a. 4. sto Iesu. Hy heeft ons allen macht ghe-
Galat. 3. c. 26. gheuen kinderen Gods te worden/die
1. Petri. 1. a. 4. in zynen naem gheloouen. Zyt ghy dan
1. Ioan. 5. a. 1. een kint Gods/soo moet ghy dan eeu-
Ioan. 8. v. 35. welic int huus vs Vaders blyuē. So en
moecht ghy nemmermeer van hem ver
Ioan. 6. v. 37. ureemt blyuē. So hy seyt/hi en verstoot
Ioan. 10. c. 28. se niet die tot hem comen/ende niemāt
ende. 6. v. 39. en machse vt mynder hant nemē/noch
ende. 17. b. 12. sonde/noch duyuel/hoe swaerlick dat si
ende. 18. a. 9. oock sondigen oft dolen/gelyck blyct aē
2. Sa. 12. b. 14 Dauid eñ Peter/eñ gelyck hi onse vader
Spra. 47. b. 13 is. Is hy niet v Vader die v beseten/ghe
Psalm. 51 a. 5. schapen eñ gemaect heeft/soo castyt hy
Mat. 26. h. 75 zyn kint/ist dat het mysdoet met de va-
Mar. 14. h 72 derlicke roeden/ maer zyn ontfermher-
Deutr. 32. a. 6. tichept en neemt hi niet vā hem. Als Da
Psalm. 36. uid seyt eñ Esayas. Een weynich tyts
Psal. 30. a. 6. heb ick v ghelaten/ende in groote berm-
Esay. 54. a. 7. hertichept sal ick v vergaderen. In eenē
ooghenblyck tyts der gramschap heb ic
myn aenticht verborghen een weynich
van v/eñ in een eewighe ontfermhertic-
hept heb ic vs ontfermt/wāt met eē ee-
wighe liefde heb ick v bemint/ daerom
heb ick v tot my ghetoghen/uwer ont-
fermende/ghelyck hy v met deser fierte

quelt

quelt eñ caſtijt welck een teken is / dat
ghy een kint Gods zijt Die ick lief heb-
be die straffe eñ castijde ick. Want ghy
zijn kint zijt / soo moet hy v Vader zijn /
daerom heeft hy v heeten seggheu. On
se Vader die inden hemel zijt. Gheloof
dy dan dat hy v Vader is / soo moet hy
oock v vader blijuen. Is hi v vader / soo
en sal hy niet met v onghenadelick leuē /
maer so vaderlick eñ getrouwelick dat
niemant wt sprekē en can: Eñ hoe wel
ghy dies niet waerdich en zijt / noch ver
dient en hebt / Christus heeft het voor v
verdient / als hy hem seluen om uwent
will in den doot gheghenen heeft / eñ en
heeft hem seluen niet gheschaert. Op dat
hy v soude moghen sparen / eñ hy heeft
hem de sonde ghemaect. Op dat wy de
ghereechticheit Gods in hem soude wor
den / eñ wy zijn door de doot zijns soons
verlost. Eñ op dat wy hier aen niet twijf
felen en souden / so heeft hi ons soo veel
schoon beloften gedaen. Gheliic Moy-
ses het metalen Serpent verhief in de
woestijne / also moet des menschen sone
oock verheuen worden / op dat alle die in
hem ghelooft niet verloozen en worde /
maer heb dz eewige leuē. Also heeft heeft
god de werelt gehadt dz hi sinē eenigē so

Iob. 5. b. 17.
Proue. 3. b. 11.
Apoca. 3. b. 19.
Hebre. 12. a. 5.
tot. b. 11.
Matth. 6. a. 9.
Luce. 11. a. 2.
Galate. 1. a. 4.
ende. 2. c 21.
Epheſe. 5. a. 2.
Titū. 2. b. 14.
Hebre. 9. b. 14.
Roma. 8. d. 32.
Eſaye. 53. b. 12.
Roma. 8. a. 4.
2. Cori. 5. c. 21.
Galate. 3. b. 13.
Roma. 3. c. 24
ende. 5. b. 10.
2. Cor. 5. b. 19.
Coloſſ. 2. a. 9.
Numi. 21. a. 9.
2. Reg. 18. a. 4
Ioan. 3. b. 14.
Ioan. 8. c. 28.
ende. 12. d. 31.
Roma. 5. a. 8.
ende. 8. d 32.
1. Ioan. 4. a. 9

Luce.19.b.10. ne gaf/op dz alle die in hē gelooft uz vlo-
Ioan. 3. d.36. rē en worde/maer hebbe deewige leuē.
ende.6.c.47. Eñ al datter voor geseyt is wat mueche
1. Ioan.5.b.10 ghi meer begeerē/dā dz ghi uz en mueche
vergaē noch verdomt zijn/eñ des eewigē
leuens seker zijt door Christum. Item wie
Ioan. 6. d.35. in my gelooft en sal inder eewicheyt niet
Spreu.24 c.26 dorstē. Ist dat ghi niet en gelooft in mi/
Ioan. 7.d.37. so sult ghi steruen in v sonden: Do god
Apoc. 22.b.17 heeft zijnen sone in de werelt gesonden/
Ioan. 8.c.24. niet dat hi de werelt sonde veroordeelē/
ende.12.c.48. maer dat se door hē salich soude wordē:
Ioan. 3. b.17. wie in hē gelooft die en wort niet veror-
ende. 4.b.14. deelt/wāt hi is daer voor gegeuē soude
dā hi de gelouige verdōmē/so moeste hi
eerst hē seluē vdōmē/wāt hi staet voor
ons soude hi dat zijne is den duuel geuē
na al dat voor gheseyt is? Daerom mijn
lieue broeders eñ susters zijt getroost in
Ioan.19.d.30. de vijf wondē Christi die om uwēt wil-
le geleden heeft/eñ heeft v schult betaelt
Roma.5.b.10. en vrecht noch en ontsiet niet te sterue de
2. Cori.5.b.19. rechter sal selue v voorsprake wesen/eñ
hi is seluē dē versoender voor v sondē/ge
1. Ioan. 2.a.2. lijcker geschreuē staet. Hinderhēs dz schrij
ue ic v/dat ghi niet en sondicht/maer ist
1. Tim. 2.a.5. dat yemant sondicht/so hebbē wi eenē
Hebr.7 c.24. voorspraker den gherechtighen Iesum
1. Ioan. 2.a.1. Christum. Ende hy is die versoeninghe

voor

voor onse sonden/hy is het salighe sact/ dat het hooft des duyuels vertreet/ende breect. Welcke ghelooft ende gheeerdt moet zijn inder eewicheit. Amen.

Roma. 3.d.35.
2. Cor. 5.b.18.
Coloss. 1 c.20.
1. Joã. 4.b.10
Gene. 3. b. 15.

¶ Van de doode eñ haer verrijsenisse.

1. Thessal. 4. a.1.*.

Verrijsenisse.

Broeders/wi willẽ dz ghi weet vã die daer slapen/op dat ghi nz true rich en zijt ghelijc dander die geẽ hope en hebben: want ist dat wi gelouẽ dat Jesus gestoruẽ eñ verresen is/so sal God oock die daer ontslapẽ zij door Jesum met hẽ leydẽ: Want dat seggẽ wy als eẽ woort des Heeren/dat wi die daer leuen eñ ouerblijuen in de toecomst des Heeren/en sullen de ghene niet voorcomen die daer slapẽ. Wãt de Heere selue sal met een vermanẽ eñ stẽme des aerts Enghels/ende metter Gasuynẽ Gods neder comen vanden hemel/eñ de doode in Christo sullen tẽ eerstẽ op staẽ daer nae wy die leuen eñ ouer ghebleuẽ zijn/ sullen te samen met hem op ghegrepen worden in de wolcken/den Heere te gemoete in de locht/ende sullen also by dẽ Heere altijt zijn. So troost v nv met dese woorden onder malcanderen.

Job. 14.b.12.
ende. 19.c.25
Esaye. 26.b.19
Ezec. 37.a.1.*
Da. 12. b.12.4
Esaye. 2.b.16.
4. Esdre. d 32
ende. 14.d.35.
2. Mach. 7.a.
9.b.19.c.23.
Mat. 22.d 32
Mar. 12.c.26
Luc. 20.d.27.
Joan. 5. c.28.
ende. 6. d. 29.
ende. 11.c.24.
ende. 12.c.24.
Acto. 7. d 32.
ende. 24.b.15.
Roma. 6. a. 5.
ende. 8.b.11.
1. Cor. 6.b.14
ende. 15.*
2. Cor. 4.b14
Philip. 3.c.21.
Coloss. 3.b.18.
2. Tessa. 1.a.7.
Hebre. 11.b.16
Apo. 20.b.13.

¶ Van het wterste oordel.

Mat. 25.c.*.

Als

Mat.16.c.27. ende.26 g.64 Mar.14 g.62 Luce. 21.c.27 Acto.1.b.11. 1. Tess 4.b.16 2 Tess.1.b.10. Apocal. 1.a.7. Ezec.34.c20.

Als de Sone des menschen comen sal in zijnder heerlicheit/eñ alle zij Engelen met hem/dan sal hi sitē op den stoel zijnder Maiesteyt/eñ alle volck sal voor hem vergadert wordē eñ hy sal haer scheyden die een vanden anderen/gelijc als een herder de schapē vā de bocken scheyt. Eñ de schapen sal hy setten aen zijn rechter hant/eñ de bockē aen de slincker hant. Dan sal de Coninc seggen den genē die aen zijn rechter hāt zijn sullen. Comt ghi gebenedijde mijns vaders/besidt dat rijc dat v bereyt is vāt begin des werelts: Want ic ben hongerich ghweest/eñ ghi hebt my ghespijst. Ick ben dorstich ghweest/eñ ghi hebt my drincken ghegeuen. Ick was gast/eñ ghi hebt my gheherbercht. Naect eñ ghi hebt my gecleet. Cranc eñ ghi hebt my geuisiteert. Ic was indē kercker/eñ ghi zijt tot my ghecomē. Dan sullen de rechtuaerdige hem antwoorden/seggē de: Heere wanneer hebben wi v ghesien hōgerich/eñ hebbē v gespijst: eñ dorstich eñ hebbē v drincken gegeuen: eñ wāneer hebbē wi v gesien een gast/eñ hebben v gheherbercht: oft naect/eñ hebben v gecleet: Oft wanneer hebben wi v ghesien cranck oft indē kercker/eñ zijn tot v gecomen

Mat.25.d.34 Mat 20.c.23. Mar.10 c.40 Esaye. 58.a.7. Ezech. 18.a.7. Hebre. 13.a.2. Eccle. 7.d.36. 2. Tim. 1.b.16 Mat.25.d.37.

comē: Eñ de Coninc antwoordende/ſal haer ſeggen: Voorwaer ſegge ick v/ alſo verre als ghijt ghedaen hebt een van deſen mijnen alder mijnſten broederen/ ſo hebt ghijt my ghedaen. Dan ſal hi oock ſegghen den ghenen die aen zijn ſlincke hant ſullen zijn. Gaet vā my ghi verma ledijde in dat eewige vier/ dat bereyt is den duvuel eñ zijnē Engelen. Want ick ben hongherich geweeſt/eñ ghi en hebt my gheen ſpijſe ghegeuen. Ick ben dorſtich geweeſt/eñ ghi en hebt my gheen dranck ghegeuen. Ick was een gaſt eñ ghi en hebt mi niet geherbergcht. Ic was naect/eñ ghi en hebt my niet gedect. Ic was cranck eñ inder kercker/eñ ghi en hebt my niet beſocht. Dan ſullen ſi hē antwoorden eñ ſeggen: Heere wanneer hebben wi v hongerich oft dorſtich geſāē oft gaſt/oft naect/ oft cranck/ oft inden kercker/eñ en hebbē v niet gedient? Dā ſal hi haer antwoorden ſeggende: Voorwaer ſegghe ick v. ſoo verre als ghi niet ghedaen en hebt een van deſen mijnen mijnſten/ſo en hebdijt my niet ghedaē.

Eñ deſe ſullen in deeuwighe pijne gaen/maer de rechtuaerdighe int eeuwighe leuen.

Mat. 25. c. 40
Mat. 10. c. 42
Mar. 9. c. 41.
Ioan. 13. c. 20.
Prou. 14. d. 31
Pſalm. 6. a. e.
Matt. 7. c. 23.
Luce. 13. c. 25.
Eſaye. 30. b. 13
Apoc. 89. c. 10
Mat. 25. c. 41
Mat. 25. c. 45
Zachar. 2. a. 8.
Exod. 14. d. 31
Deut. 17. a. 5.
Daniel. 12. a. 2
Ioan. 5. c. 24.